

DIFERENCIACE A INDIVIDUALIZACE PRÁCE

Zdenko Reguli

Lucie Mlejnková

DIFERENCIACE

- Ve skupině vzdělávaných dospělých mohou být velké individuální rozdíly
- Faktory vyučovacího procesu
 - Stálé (cíle, obsah, principy)
 - Proměnlivé (osobnost lektora a účastníka)
 - Věk
 - Prospěch
 - Zájmy
 - Specifické schopnosti
 - Motivace

DIFERENCIACE

- ulehčuje přeřazení účastníků z jedné skupiny do druhé, čímž se vytváří zdravé soutěžení v získávání lepších studijních výsledků ve skupině
- v zájmu optimálních výsledků studující pracují individuálně
- lektor pracuje s malými skupinkami studujících. Přípravná fáze lektora na učební proces je ale ztížena (musí připravit tolik vzdělávacích scénářů (projektů), kolik je diferencovaných studijních skupin)
- Vnitřní diferenciací studujících umožňuje přechod na frontální vyučování (pokud to vzdělávací situace vyžaduje), například promítání filmu daného tématu pro celou skupinu, námět, který následně zpracují v malých skupinkách podle scénáře (projektu) lektora.
- Vnitřní diferenciací jsou dospělí posluchači aktivnější a samostatnější.

INDIVIDUALIZACE

- Podmínky
 - vhodný individuální přístup lektora ke studujícím, vytváření neformálních vztahů mezi nimi.
 - Volba a uplatňování optimálních aktivizujících didaktických forem a metod výuky a individuálního studia
- Za vhodné metody jsou považovány
 - Heuristický rozhovor podněcující k samostatné myšlenkové činnosti, k přesnému uvažování a řešení
 - Rozhovor podle dopředu daných pravidel také umožňující individuální pohled a přístup k nastolené problematice
 - Individuální konzultace lektora s účastníky studia
 - Výměna zkušeností k různým aktuálním (ekonomickým, politickým, kulturním a jiným) otázkám
 - Aplikační a situační metody zaměřené na uplatňování vědomostí a způsobilostí v různých oblastech
 - Laboratorní metody zaměřené na řešení netypických úkolů
 - Problémové a výzkumné metody rozvíjející intelektuální schopnosti a způsobilosti a vědecké myšlení
 - Zadávání a spravování a obhájení individuálních seminárních a závěrečných prací

PŘÍPADOVÉ METODY (STUDIE)

- popis případu (co nejbliž k realitě)
 - prodiskutování případu (vstupní znalosti účastníků)
 - rozbor případu (náročné na zkušenost lektora)
 - zhodnocení případu
-
- Nároky na lektora:
 - dostatečná znalost didaktických metod
 - schopnost reagovat tvůrčím způsobem na názory a postoje účastníků
 - dostatečná teoretická znalost problematiky
 - metodicky musí být lektor na vysoké úrovni

PŘÍPADOVÉ METODY (STUDIE)

- Hlavní cíle
 - nácvik a zdokonalení rozhodovacích dovedností
 - vytvořit schopnost vcítit se do problému
 - nácvik rychlého hledání alternativ řešení problému
 - schopnost rychlého rozhodnutí pro optimální řešení
- Formy
 - Rozborová studie (klasická forma)
 - Řešení konfliktních situací
 - Živé případové studie
 - Postupné seznamování s případem
 - Metoda řešení incidentů (příhod)

KLASICKÁ FORMA PŘÍPADOVÉ METODY (ROZBOROVÁ STUDIE)

- Procvičuje zejména dovedností řídicích funkcí
- Řešení je směřováno tak, aby splňovalo dvě základní hlediska:
 - nalézt nejvhodnější řešení z hlediska současné situace
 - zabránit budoucímu možnému opakování výskytu problému
- Přínosy využití
 - Rozvoj dovednosti využívat znalostí a aplikovat obecné poučky při řešení složitých problémů praxe
 - Rozvoj schopnosti logického analytického přístupu rozpoznání, vymezení a řešení problémů, rozvoj dovednosti v práci s informacemi
 - Rozvoj kombinačních schopností, variantnosti v myšlení, schopnosti hledat různé způsoby dosažení cíle
 - Rozvoj schopnosti efektivní kolektivní práce, dovednosti pracovat a komunikace s lidmi při řešení problémů ve skupině
 - Výcvik v řešení problémů v nových, specifických situacích řídicí praxe, rozvoj schopností řešit efektivně konkrétní situace
- Nedostatky, metody:
 - Příprava případové studie je časově náročná a nákladná.
 - Důležitá je i příprava účastníka na výuku.
 - Přes popis problémové situace a jejich souvislostí zůstává studie případu pouze statickou verzí měnícího se prostředí.
 - Písemná forma zadání neumožňuje sdělit řadu skrytých rysů osobnosti a motivů chování jednotlivých postav.
 - Účastníci nemají možnost ověřit si nosnost a účinnost vlastních řešení ve fázi realizace rozhodnutí či v dalším vývoji situace.

ŘEŠENÍ KONFLIKTNÍCH SITUACÍ

- Dominantní vliv lidského činitele na vznik problémové situace (konfliktu)
- Činnosti posluchačů jsou:
 - rozbor příčin vzniku konfliktu
 - návrh způsobu řešení
 - hodnocení nosnosti řešení
 - hodnocení praktické použitelnosti řešení

ŽIVÉ PŘÍPADOVÉ STUDIE

- Podstatou živých případů je skutečný, aktuální problém, který se dostává před účastníky neupravený, nefiltrovaný názory, záměry a přístupem lektora
- účastníci prostudují předem stručnou charakteristiku problémové situace a připraví se na výukové setkání
- pověřený vedoucí pracovník zopakuje v prvním setkání nejpodstatnější fakta případu, objasní nejdůležitější souvislosti a zodpoví dotazy. Na rozdíl od klasické harvardské metody se nesnaží zadavatel případové studie předkládat informace ucelené, vyčerpávající či upravené
- analýza případu účastníky. Ta vyústí v návrhy na konkrétní opatření pro řešení problémové situace. Závěry a návrhy účastníků (individuální či skupinové) jsou formulovány písemně a předány k posouzení zadavateli „živého“ případu.
- v diskuzi zhodnotí vedoucí pracovník postup jednotlivých účastníků (skupin) a jimi navrhovaná opatření a konfrontuje je se skutečně realizovaným řešením daného problému. Závěrem účastníci ve všeobecné diskuzi kriticky hodnotí podnikem skutečně přijatá opatření i vlastní přístupy

POSTUPNÉ SEZNAMOVÁNÍ S PŘÍPADEM

- specifická metoda
- posluchač v úvodu není obeznámen se všemi okolnostmi případu
- ve chvíli kritického bodu – vrcholu, posluchači navrhnou a prezentují své návrhy řešení, podává lektor další informace o vývoji případu, které mění podmínky
- Řešení a změna podmínek se cyklicky opakuje
- Smyslem této formy je přinutit účastníky pružně reagovat na měnící se situaci a na základně změn měnit v průběhu práce svá stanoviska a hledat nová řešení.

METODA ŘEŠENÍ INCIDENTŮ (PŘÍHOD)

- Incident je zde běžná , často triviální příhoda, událost osobního či neosobního charakteru
- 1) Stručné seznámení účastníků s případem. Je zadáno hledisko, jakým se mají k případu postavit a čas na zpracování řešení.
- 2) Další informace jsou poskytnuty pouze na dotaz.
- 3) Dále v plénu pracují na dalším řešení. Tedy zpracovávají nově získané informace.
- 4) Jakmile celá skupina ukončí diskuzi, jsou jednotliví účastníci vyzváni k samostatnému zpracování úkolu. Závěry písemně zaznamenají.
- 5) Dílčí odpovědi zadavatel zpracuje, rozdělí je podle druhů a takto shodné skupinky vytvoří skupinky pro další práci.
- 6) Účastníci v těchto skupinkách nadále diskutují. Všichni jsou vyzváni dále diskutovat a ověřit si správnost svých názorů. Ve skupinách připraví prezentaci, je zvolen mluvčí skupiny.
- 7) Závěry skupiny jsou předneseny v plénu a to pak může diskutovat s postupem skutečně přijatým pro danou situaci.
- 8) Nakonec dochází k objasnění a diskuzi nad širšími souvislostmi příčin vzniku incidentu. Jsou stanoveny preventivní opatření, vyjmenovány důsledky jednotlivých postupů.

INSCENAČNÍ METODY

- Hraní rolí v inscenovaném prostředí
- posílení komunikačních kompetencí

- 1) Mnohostranné hraní rolí
- 2) Jednoduché strukturní inscenace
- 3) Nestrukturní jednoduché inscenace

MNOHOSTRANNÉ HRANÍ ROLÍ

- Rozdělení posluchačů do skupin – počet členů skupiny odpovídá počtu rolí
- Rozdání všeobecných instrukcí, seznámení účastníků s instrukcemi
- Přidělení jednotlivých rolí a předání dílčích instrukcí
- Určení povinností vedoucích skupinek (i. Řídit diskuzi ; ii. Zajistit písemný záznam závěrů)
- prostor pro případné dotazy a určení časové dotace pro diskuzi ve skupinkách
- pět minut před koncem doby, upozornit aktéry o blížícím se konci limitu
- p ukončení diskuze zjištění dosažených výsledků
 - i. fakta v daném úkolu, příčiny hraných jevů
 - ii. jaké řešení bylo navrhováno a proč
 - iii. postoje členů jednotlivých skupin k rozboru a řešení,
 - iv. porovnání provedených rozborů a výsledků skupin
 - v. analýza příčin různých řešení
- pozorovatelé jednotlivých skupin hodnotí zejména vedoucí skupin a jejich řídicí práci

JEDNODUCHÉ STRUKTURNÍ INSCENACE

- výběr účastníků k sehrání dané inscenace – s aktivitou musí účastníci souhlasit
- zadání všeobecných instrukcí pro aktivní účastníky inscenace
- přidělení jednotlivých rolí, zadání dílčích instrukcí
- vedoucí diskuze zahajuje inscenaci
- všichni dostanou možnost projevení názoru, role je obohacována zkušenostmi a znalostmi herců – není potřeba držet se striktně rolí
- lektor hlídá, aby nedošlo k poklesu tempa diskuze, nedostatečné argumentaci, zanedbání důležitých aspektů a podobně. Doplnění rolí probíhá jen písemnou formou
- přehrávání končí po vypršení časového limitu, nalezení řešení, nebo končí bez výsledku
- hodnocení – formální i neformální stránka – hodnotiteli jsou lektor i pozorující účastníci, hodnotí se zejména
 - splnění rolí jednotlivými účastníky
 - způsob a kvalita řízení diskuze
 - způsob a důvod řešení problému, následky řešení, hodnocení argumentace a dominance některého z herců
- - vypracování alternativních řešení v plénu, srovnání všech nalezených řešení
- - v případě nahrávání inscenace, je vhodné provést videorozbor

JEDNODUCHÉ NESTRUKTURNÍ INSCENACE

- náměty a témata vycházejí přímo z pléna a rozehrávají se bez předem dané struktury naprosto samovolně
- vycházejí z improvizace